

21
148

[W. K. Kowalski]

RESTAURATIO

VAGY

REVOLUTIO?

ŐSZINTE SZÓ A MAGYAR NEMZETHEZ.

Motto: La politique qui conserve les États
est aussi la seule qui termine et fonde
les révolutions.

Griseol.

2.

Lipsce,

Wigand Ottóval.

1861.

DEBALLAGI MŰR,

RESTAURATO

REVOLUTIO

DE BALLAGI GEZA

scapit

1840

1841

DE BALLAGI GEZA

Tartalom.

Bevezetés. (A megbukott rendszer legsajnosabb hagyományai.)

- I. A restauratio és revolutio meg a doktrinainak pártja.
 - II. A historia tanításainak alkalmazása helyzetünkre.
 - III. Forradalmi kápráztatások.
 - IV. Az 1848 diki törvények története.
 - V. Az uj állam - alakulások.
 - VI. A foradalmi kísérletek koczkája.
 - VII. III Napoleon politikának kulcsa.
 - VIII. Franciaország hagyományos politikája e vidékeken.
 - IX. Végszó.
-

Tartalom.

I. A magyar nyelv története és jellege (1-100)

II. A magyar nyelv szerkezete (101-200)

III. A magyar nyelv nyelvtana (201-300)

IV. A magyar nyelv irodalma (301-400)

V. A magyar nyelv oktatása (401-500)

VI. A magyar nyelv kutatása (501-600)

VII. A magyar nyelv jövője (601-700)

VIII. A magyar nyelv és a nemzet (701-800)

IX. A magyar nyelv és a kultúra (801-900)

X. A magyar nyelv és a tudomány (901-1000)

IIa az Austriai birodalom új kormányát az 1848/9
diki forradalmi háboru bevégzése után egy kis önis-
meret, több bölcseség és a politikában csak egyedül üdvös
mérséklet szelleme vezérlik; ha egy erős és vitéz nem-
zettel, mellyet csak az akkor legnagyobb europai katonai
hatalom egész erejének igénybe vételével birt fegyver
letéelve kényszeríteni, nem bánik ugy, mint egy gyö-
zelmes hódító az ó korból; ha nem támadja meg a ma-
gányosok vagyonát, nem veszi üldözöbe egy nagy részét
a nemes de szerencsetlen nemzetnek; ha igazságot szol-
gáltat és nem boszut áll; ha egy büszke népet nem
lealázni hanem kiengesztelni; egy feldült és kimerült
országot nem új és ismeretlen adókkal kisajtolni, hanem
felüditeni és kipfhentetni törekszik: akkor nem állanánk
most tizenegy éves nemzeti megalázás és némaság után
ott, hogy az végre felvilágosodott fejedelmi szóra is,

mellyet a legprobáltabb és hübb hazafiak tolmácsolnak nekünk, hidegen halgatunk vagy kételkedve fejet csóválunk és egy általjában el nem ragad azon kilátás, hogy eddigi minden ohajtásaink egyetlen tárgyát, a mi elvesztett paradicsomunkat megint visszaszerezhetjük, ösi alkotmányunk sánczaiba ismét behelyezhetjük magunkat. — De éppen az az átka a megbukott rendszernek is, mint minden rendszernek, hogy rossz következései nem szünnek meg azon órával, melyben neki beharangoztak, hanem mint a lassú mérég, tovább hatnak, miglen a jobb és erősebb természet velök diadalmasan megbirkózhatik. Távolról sincs szándékunkban a minden dicsőség nélkül macska zenék kíséretében elhaló rendszernek bünlástromát szerkeztetni: e munka Herkuleszt kívánna; gúnnyal sem akarjuk tétezní a szerencsétlent: egy nemes nemzet fiához az nem illenék; aztán annyi is oly sokféle keserü eleménye és tapasztalása van e tekintetben hazánk minden fiának, hogy ez unalmas munkát bátran feleslegesnek tarthatjuk. Hanem czélunkhoz tartozik azt megjegyezni, hogy midőn a kártékony rendszer uralkodásának kezdetében csak szenvedélyétől kérve tanácsot és a józan hazafiakét megvetve, elutasítva önhittségében, még az a diplomata és nagy-tapasztalásu állam férfiu herczeg Metternichet is, ki még 1849-ben sietett kimondani, hogy az Austriai biro-

dalmat csak úgy lehet tartósan újra alkotni, ha Magyarországot kiengesztelni sikerül, 63 millionyi magyar bankót boszusan a tűzbe vetett, az által a jövődő foradalomra huzott egy vállót, mellyet ez már most kész megfizetni, miután a birodalom 1500 millionyi állam kölcsönnel is koldusbot helyett legfellebb egy tiszese ges „kiegyezkedési e Gárás“ kilátásával elég uzoráson prolongálta; hogy midön a nemzet erkölcsi erejét akarta megtörni, magát a birodalmat törte meg, és annyira hogy az a kevély ellenség előtt meg se álhasson, hanem a mint Párizsban szivarozás közben kiszámították aron képpen veressék meg a csatamezőn mindenütt; hogy midön preceptoroskodó gögjében a nemzetet vélte megalázni, magát a fejedelmi tekintélyt gyöngitette meg az által, hogy szenvedélyes ügytelenségeinek hosszú sorát a fejedelmi terthetlenség palástjával fedezte. Es ime ez a legnagyobb csapás mellyet a 11 éves „misgouvernement“ a monarchiára ugymint hazánkra háráthatott.

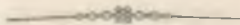
A magyar nemzet kitúlsóleg kiralyi nép; a királyság az ő politikai vallása éppen úgy, mint az Alpesekek népeé a republica; ez a mi nemzeti lételünk, ez a mi szabadságunk palladiuma, úgy a mint az első királyunk és apostoli utódai béallították: a megyék az ő karaik és rendeikkel, élükön kis királyuk, a főispánnal, és az

ország, az ő karai és Rendeivel, élén Ő Felségével, az apostoli Királyat. A ki egy népet az ő vallásától akar megfosztani, az bizonyára legnagyobb gonosztevője annak, mert hit nélkül egy nép boldog nem lehet. És a Magyarok politikai hite, a Királyság volt; és ezt próbáltani kiirtani a bureaucratia! Do 11 év nem szaggathatta ki tös-töböt azt, a mit 800 év gyökerezetett meg, és a magyar e válságos perczekben, midön egy felöl a revolütio kigyója susogja fülébe „eritis sicut Deus!“ sürü ködbe burkolt reményekkel kecsegtetve az egy beláthatlan-jövendővel, más felöl a fejedelmi szó, kétségtelen tisztaságu hazafiak kezelése által királyi méltóságába ismét visszaállitva, azon igérettel fordul hozzája, hogy őseinek alkotmányát visszaadja és annak jotékony kifejtését és megszilárdítását teljes birodalommal az ő megérelt belátására és hazafiui buzgóságára bizza, — akkor azt hiszem, a magyar is meg fog emlékezni azon az állam férfiu szavára: „Nam imperium facile iis artibus retinetur, quibus initio partum est“ —

És a helyett hogy nemzetiségének még csak most biztos révbe induló hajóját bizontalan szelekket új hullámokra — „novi fluctus“ — ereszteni, inkább horgony helyet fog keresni, hol az ugy is megrozant építményt tökéletesen és tartósan kijavíthassa.

E meggyőződésből indul ki a szerző, midőn e kérdést.

Restauratio-e vagy revolutio? a következő lapokon nyílt vitatás tárgyává teszi.



Restauratio-e vagy revolutio?

I.

E kérdés a lehető legnagyobb rövidségben foglalja magában a politikai formulát, melyben nemzetünk sorsa, minden jelek szerint, igen rövid idő múlva fogja találni kifejezését.

Egy felől azon minden rangu hazafiak tekintélyes csoportja, kik a 11 évi megpróbáltatás napjait a szenvedő hazának keblében állottak ki, és a kiknek politikai eszménye a historiai alapokon haladó fejlődés, arra sürgetik a nemzetet, hogy a fejedelemnek törvényesen kinyújtott jobbját fogadja el és használja a kész alkalmat, ügyeit rendbehozni, mielőtt az Európát fenyegető vérz bekövetkeznék, mely minket is elsodorhatna; más felől azon nem kevésbé buzgó és még sokkal mozgékonyabb hazafiak kis csoportja, kik a mi babyloniai fogságunkban nem osztozva, habár a bujdosás sótalan kenyerével is, de szabad hazákban éltek, a mint a nyilvánosság kozlón-

yeiből látjuk, arra unczolnak bennünket, hogy a kinyújtott jobbát el ne fogadjuk, hanem várjunk csak egy kissé majd ők idegen seregekkel közibünk toppannak az alatt Austriát eskütt ellensége nyugotról is megtámadván, a két tűz között neki elkelt enyésznie, és mi olly nagy és hatalmas nemzet leszünk, a millyent legbuzgóbb költőink nem mertek soha álmodni.

Ezt a két pártot jól értem: az egyik conservativ, — az előmenetelt csak úgy tapogatozva, a históriai uton mindég, valamihez fogózkodva szereti, hogy elnebukjék és irtózik minden salto-mortaletót, mely a nemzet nyakát törhetné: jelszava: *moderata durant*; a másik mindig ront, hogy építsen, a jelenvalót gyűlöli, mert meg van sértve általa és rendszerint nem levén benne sömmi kockáztatni valója, mindig ujjat keres, vagyha van is valami pogyásza a jelenben, azt a jövőben még gyarapítani remelli, — ennek jelszava: *destruam et ædificabo*.

Ezen két ellenkező politikai iránynak könnyen lehet követoje ugyan azon ember a különböző politikai körülmények szerint, a nélkül hogy magával következetlenségbe jönné; — a mult 11 év ellenében p. o. a legconservativabb hazafi is minden ellenmondás nélkül lehetett foradalmi, mert éppen az alkotmányos conservatio politika érdekében óhajthatta a burocratai absolutismus

lerontását, — valamint azon foradalmi is, ki 1848 ban Magyarország fejlődésének históriai alapjait félrelökve, azt egyszerre a foradalom sikamlós terére segítette egészen következetes magával, ha most meg a régi alkotmány restauratioját ellenzi; sőt még tovább mennve, egy egészen új és még csak az adeptusok által gyanított Dunai állam constituálásán jártatja elméjét. — Ezeket mondom értem, mert egyik a Restauratiót, másik a Revolutiót képviseli.

De van még egy harmadik párt is: a szerfelek okosemberek pártja; — conservativnak nem lehet mondani, mert mivel nem népszerű, annak látszani sem akar, inkább foradalminak; de ettől lényegesen különbözik, mert sok a conserválni valja, nem szereti a foradalmi kalandokat, mellyekben személyét, ugymint vagyonát egy aránt kockáztathatná.

Ez a restauratio mellett egyenesen nem nyilatkozik, hanem közli a vágást, vagy kitérő utat keres, mert a foradalom előtt veszélyeztethetné érdekeit; de a foradalom mellett sem szót mert annak hatalmát még nem érzi olly közet, hogy édelmében bizhatna. A más két pártnak vannak mindig márkinjai; ezen okosoké illy bohókat nem terem; ők csak a sült gesztenyét szedik fel, minek kikaparásában amazok elégették körmüket. És mit képvisel e hermaphroditák pártja? csak saját szerelmés ego-

ját. Azért a mostani válságos időkben e párt csak kitérőleg fog, de annal többet és liberalis hangon beszélni, 's jóval többet kívánni, mint a mennyi a fenálló viszonyokkal összeférhetne; — mert ha ne talán a foradalom találna győzni, akkor annak mint előkészítője fogja magát bemutatni; ellenben ha csak ugyan a restauratio diadalmasodik, ettől nem várhat üldözést azért, hogy látczó buzgalmában többet akart mint a mennyi lehetséges letl volna; sőt imádott népszerűségét tartotta meg.

Tehát csak a két első pártot lehet a fenforgó kérdésben főtényezőül tekinteni:

mellyikhez fog a nemzet állani?

II.

Az erkölcsivilág szintugy törvényeknek van alávetve, mint a physikai, és nem csak az égi testek mozgását tudják kiszámítani a matematika segélyével, hanem az emberiség történetének menetét is, a psychológiával.

Az Europai társadalmak történetéből meglehetősen biztossággal lehet elvonni a következő törvényeket:

A foradalmak tartósága arányban áll az azokat szülő indokokkal;

A revolutiokat despotismus

A despotismust restauratio váltja fel;

A foradalom oly rossz, hogy még a legsúlyosabb despotismust is tárt karokkal fogadja a megrémült és kifáradt társadalom;

Ezen despotismus mindig jótékony, feluditi és meggedzi a társaságot; meg is csak rövid ideig tarthat, mert az Europai ember sokáig nem tűrheti az önkényt és elnyomást és követi a régi állapotok helyreállítása

a Restauratio.

E változás mindig óhajtva várt szokott lenni, és rendszeren vérontás nélkül bekövetkezni. A népek vezetőinek bölcsességétől függ, e cyklussal bezárni az államfordulatokat és sokáig a béke malasztjaival boldogítani a társaságot.

Az ezután következő politikai fordulatok rendszeren kevesebb rázkódással szoktak járni és inkább csak az állam formáit vagy intézőit cseréltetni. —

Lássuk az alkalmazást.

Az első angol foradalom alatt a parlament kilencz évig (1640 — 49) hadakozott a királyi párttal; a lefejezett monarchiát követőtt respublikában tiz évig parancsolt a protector ellenmondás nélkül. — Anglia szabad sem volt, boldog sem volt, de hatalma, befolyása és gazdagsága minden irányban gyaragodott; — midőn Cromvell meghalt, II Károly minden kül segély nélkül, egész London ujjongatásai közt fogadta el honját és igazán

mondhatta el: „csak az éu hibám hogy hamarább haza „nem jöttem; hisz' látom mindenki rég várt engemet!“

Az első franczia foradalom tizenegy évig tartotta lihegésben a franczia társaságot; miglen I^o Napoleon tekintete megbüvölvén a hydrát, 15 évig némává tette és dicsőséggel borította el Francia országot, a mi végre oly nyomasztó lett a kimerült nemzetnek, hogy e szövetségesegek háta megett csellyeszékben bevonuló köszvénes XVIII^{ik} Lajost öröm könnyek közt fogadta a Pärizsi nép. — I^o Napoleon mindent adott Francia országnak, csak szabadságot nem.

Az elegendő indok nélkül külső lökésre hevenyében támadott 1848ⁱ magyar foradalom azonnal megis szünik, ha a megszokott politikai kötelékek felbomlásával csak hamar más jellemet nem várt és előbb népfaj háborúvá, később önvédelmi élet-halál harczzá nem fajul. Ará következett elnyomás nem borította es dicsőséggel sem a birodalmat általányon sem különösen Magyarországot, hanem a fenyegetett létel megörzésének ösztöne annyi erkölcsi erővel ruházta fel a magyar nemzetet, hogy más korban félszázad alatt sem tett annyit ön javára, mint e gyúlólt 11 év alatt. És már most az önként kinálkozi, régóta csak egyedül sovárgott, de reménteni is alig mert ösi alkotmányos intézeteink helyre állítását, egy értelmesen intézett minden méltányos igényeket kielégítő re-

stauratiót hidegen fogadna a nemzet? Vagy annak minél gyorsabban beállítását legyőzhetlen nehézségek elibe gördítésével akarná hátráltatni, vagy éppen megis akadályozni?

III.

Ha a helyzet egyszerű és nem bonyolódott volna, ha csak burokratia pestis kifüstöléséről meg kifülyöléséről és Szt. István koronája jogainak helyre állításáról lenne szó: akkor bizonyára habozás nem volna a nemzetben a választás iránt. Ámde a fordalom egy nagyszerű Stereoskopot tesz a nemzet szeméi elébe, és az electricus fény bűdös világánál egy tündériés csoportulat jelenik meg előttünk. — A távolban III^{ik} Napoleont látjuk, kezében egy oriási emeltyűvel, mellyet majd az austriai majd a török birodalom alá vet: miként forgatja ki azokat varkaikból! Miként omolnak szét a rozszant épületek! Mint zörögnek, forognak azok körül Győző Manó, Garibaldi, Mazzini, Mieroslavski, Kossuth és még egy pár hazánk fia, kik bizonyára koruk boldogságáért lángolnak, a Tzavellasok, Grivasok, Bratianuk és Kopolnicsánuk; mint szedik össze a romokat, és építik azokból az egységes olasz-görög birodalmat és a Dunai királyságot! Még az éjszaki Kolosz is meg meg-

billen nyugoti oldalán 's Prussia is a keletin, de a sokkal nagyobb ellensúly csak hamar helyre állítja a pillanatig ingott súlyegyet és ha valamis az állam mérlegéről letalálnának is ejteni, nem busolnak semmit, mert még sokkal többet szedhetnek fel, az össze omlott Austriá és Törökország hulladékiból.

És erre a fiatalság fellelkesedik, megvillámosodik: miért békütgetnék a bomladozó Austriával, midön előtünk áll az új Dunai királyság? — Fővárosa Budapest és határai mint a kaucsuk nyulhatnak az Adriától a fekete tengerig, a Balkántól az Alpeseig és a Vistuláig!? — Királya? Egy Sieur plon-plont emlegetnek, ki a kis Toscanának igen kicsiny volt, a lovat nem üli meg, hanem a hadisereget, melly neki országot foglal kocsin kíséri és három nappal később érkezik a csata tέρre, miután az ütközet megesett és más mégis nyerte; — a nemes embert gyomrából utálja és régi barátjai után ítélve, a tulajdont, a földbirtokot az egyyeknél káros előjognak és olly nyögnek tartja, a mitől minél előbb meg kell menekülni - a mire Dumas Sándor a Franciaországban ugy nevezett „blagueur“ és a jövendő ministere az ő Independencejében már most biztos kilátásokat ígér?

IV.

Ámde nem csak az ábrándos ifjúság és a jelennel számos oknál fogva méltán elégtelenek és jobb jövőre vágyók sokaságának képzelődését ragadja meg a büdös fénybe állatott köd fátyolkép, hanem a szerfelett okosok kis csoportja is meghökken és várakozó állásba teszi magát, vagy oly sokat követel a dynastia szorult helyzetikében, a mennyit csak foradalommal bírt kivívni egy perczig, de meg tartani nem tudott.

Ha ezen igen okos és jeles hazafiak nem kimélnék oly szerfelett magokat és a tömeg részint bosszus, részint foradalmas szenvedélyeit, — és bár nép szerűségek egy kis kockáztatásával, de ez imádott és ismét gyászba borulható édes anyja, a haza, javára kimondanák az igazat, ha kimélőleg, ha halkán és csak hogy az elterjedhessen, bevallván, hogy 1848^{ki} pozsonyi törvény cikkek magok is foradalom szüleményei, és hogy ekként a restauratio nem lehet a foradalmi, hanem az az előtti törvényes állapot helyreállítása azon módosításokkal, mellyeket a megváltozott idők és körülmények elutasíthatlanul igényelnek: mennyire megtisztulna egyszerre a helyzet és milly könnyű lenne az országban a törvényes rendet és az elmékben a remény telljes békét helyreállítani, a nemzetet pedig új romlás-

tól megóvni, midőn a nem rég multat is alig pihente ki, és a mellybe veszélyes ábrándok a heves képzelődéseket és bosszus indulatokat újra belécsábíthatják!

Vagy talán az 1848 diki törvények azért mivel egy, lázadásban levő város közepette, tanácsadóitól oda hagyott fejedelem, midőn ablakai alatt a foradalmi láztól elkapott magyar ifjúság kardcsörgései és fenyegető kiabálásai házának és uralkodásának véges végét tüntették elibe, hogy a pillanat veszélyétől meneküljön, minden követelésre igent mondott és később a harmadik törvény czikk második és harmadik §§:val saját maga es utódai királyi hatalmának lemondását is ünnepélyesen aláírta, — egészen a maga rendin, a független országgyűlés és minden kénszerítéstől ment szabad akarata király között kölcsönös alkudozások útján kelt, szentesített és még a mellett ezélszerű, semmi csonktást nem tűrő, változhatatlan alap törvényei az országnak?

Azon igen tisztelt, okos, jéles és népszerű hazafiak, kik tán ezt híszik, nem voltak jelen az utolsó Pozsonyi országgyűlésen, különben látniok kellett volna, azt a kétség beesést, mellyben a követi tábla minden tagja lesütött fővel halgatta Marcius 4^{én} a rögtön foradalmi térre lépett agitator tizenkét pontos indítványát, és midőn bevégezte, nem volt egy mottczanás, a melly helyeselte vagy rosszaltotta volna az előadást, és az egyetemes

rémülésnek csendjében nem hallotta magát egy szó sem, a mely egyébiránt minden követ ajkán lebegett, hogy tudniillik illy indítványra véleményt adni nincs hatalmunkban, mert utasításaink nincsenek: — A Február 28iki Párizsi Catastrofa, mely éppen annyi idő alatt temettet el egy trónt, a mennyi alatt az 18 év előtt eskamotirozták volt, ugy meglepte a világot, hogy a törvényes hatalmak karjai elzsibbadván, elejtették a gyepjüt, melyet a foradalom emberei éppen nem ácsorogtak megragadni. — Még a felső táblában volt remény, hogy az ő törvényes hatalma és méltóságának erejével, a foradalom kitörő árjának gátot vethet, és megóvhatja a hazát a beláthatatlan szerencsétlenségektől. — Ha azon tisztelt hazafiak, kik az 1848 iki törvények szentsége mellett állanak, ott lettek volna, láthatták volna mintén, miként próbálta a felső ház, az alkotmány ellenes uton behozott és a terrorizált alsó ház ellenmondás nélküli halgalása által elfogadni látszott indítványt visszautasítani, — és hogy miként akadt meg a felsőházi szónok torkán a szó, midőn a karzatról óda álitott bérenczek pisztolt kezdettek feléje tartani, — és hogy miként változott az ellenmondással kezdődött szónoklat, a végén elfogadássá: láthatták, vagy legalább hallhatták volna, miként kereste egy elámitott dühös csoport Zs—udvari tanácsost Pozsonyban elébb az út-

czán, majd a szállásán, még a ruhasárban és, hogy megölje — — mert a megerősítés végelt felterjesztett és királyi jogainak öntudasával bíró fejedelem által el nem fogadható — mert részint azok eltörlését részint egy sérthetlenné tett alatvalójára ruházását magukban foglaló — törvényczikkeket, némü észszerü módosításokkal ellátva küldette vissza az országgyűlésnek, újból tanácskozásba vétel végett. —

És ha mindezeket látták volna, elmondhatnák igaz lelkiismerettel, hogy ama törvények a sanctiónak nem csak külső formájával, hanem belső criteriumával is bírnak? —

Jól tudom én, hogy felette kényes dolog a törvények szentségét azok eredetének körülményeitől feltételezni, vagy azok szerint mérni meg. Ámde ha bizonyos törvények nagy veszélyt hoztak a hazára, ha ez általánosan el van ismervé és kétségbe nem hozható, nem két kézzel kelle fogni azok eltörléséhez azonnal és minden halogató nélkül? Ki kételkednék pedig abban, hogy az 1848 iki törvények 's különösen azok harmadik czikke okozta az egész 1848/9iki véres drámát? És ha most a fejedelem, mint híreselődje ez előtt 70 esztendővel, — ki hasonlólag a XVIIIik század philosophiájának útmutatása szerint akarta boldoggá tenni nemzetünket, azon öszinte szándékkal nyujtja jobbát, hogy öseink nyolcz százados

alkotmányát kész helyreállítani és annak a birodalom tényleges szükségeivel össze egyeztetését, jó tékony kifejtését és megszilárdítását hazafiúi buzgóságunk és megérett belátásunkra bizza: — visszautasíthatnók e hazánk és nemzetünk elleni hűtlenség nélkül a békülő jobbot, mellytől most és rövid idő alatt, magunkra nézve mindent a mi üdvös, mélytányos és igazságos egy csepp vérontása nélkül várhatunk, egy köd fátyol-képert, mellyet vérpocsolyák felett káprázhat szemünkbe a forradalom? Nem, nem! A haza boldogságát kockára tenni egy perczig sem fogja az igaz hazafi és a kedves, ohajtott valót, mellyett már markában tart, nem fogja oda dobni egy délibábért, melly a távolban lebegg. —

De az igen okos, előre vigyázó és népszerű hazafiak legyenek emlékeztetve, hogy szavazatuk kétértelműségével, akaratjuk ellen is, de követőleg bizonyosan a forradalmi ösztönök tüzet élesztik és a bekövet kezhető anarchia elemeit szaporítják, mint 1848ban tették halgató odaadásukkal. —

V.

Ugyan mihát az a Dunai királyság, a mellynek szivdobbogásos reménye miatt sok ujságíró nem meri kimondani igazi véleményét, hanem mindig csak félre

beszél, sok nagy népszerűség pedig vagy többet követet, mint a mennyit maga is igazán akar, vagy pedig bizonyos kétszinű törvényesség paláztjával fedezi magát, mellynek tarthatatlanságát jól tudja?

A kérdésre nem könnyű felelni. Hamarabb meg tudnám felelni azt: mi az új Byzancz, vagy az új görög birodalom? Mert a historia nyomain könnyű lenne azt a régi Thrácia, Macedonia, Thessalia, Epirus, Albania, Hellas a görög, fél-és egész szigetek — meg kis Azsia parti gyarmataiból összeállítani. Csak azt nem foghatom meg, hogy 1854ikben, mikor a Görögök komolyan neki fogtak volt a dolognak, 's mikor tervöket oly könnyen létesíthették volna — mert a Muska már többé nem férhetett Byzanczhoz, — miért gátolta őket a két nyugoti hatalom annyira, hogy még a kis királyság eltörlésével is fenyegetőzött és valósággal az egész keleti háboru alatt az Athenei királynak egy francia örsereg parancsolt a Pyraeusból? — És miért erőtetti az Angoly folyvást és nyakra före Corfút? — Talán bizon egyik sem szeretné, hogy az ő költségén ma holnap és pedig minden bizonnyal egy hatalmas görög flotta kezdjen vele versenyezni a földközi tengeren, még pedig a végleges diadal kilátásával, midőn most is mindig csak azon törik a fejöket, mikép tudják kettejük közt ama tenger uralmat megosztani.

A mi a Dunai királyságot illeti, mellyett nekünk Turinban, Mailandban és Párizsban tervetnek, azt már sokkal bajosabb körrajzolni, mert itt a historia utmutatásai szövétnekül nekem nem szolgálhatnak. Azt csak Dr. Horn, Hirsch s. a. t. kik ezen új állam születése körül bábázkodnak, tudnák bizonyosan megmondani. De mivel ők is nem valóságos historiai és geografiai elemekből hanem leginkább képzeletükből construálják ezen új birodalmat 's minthogy a lélek ezen műkönyével Isten kegyelméből magam is rendelkezhetem, ha nem is éppen oly forró égövi kiadásban: tehát meg próbálom én is a constructiot, még pedig nagyobb érthetőség és hasznavehetőség kedvéért, összehasoultó Kritika világánál. Legelőbb is egy negatio sajátsága tűnik fel előttem egy új dunai birodalomnak 's ez az, hogy az nem magyar, hanem egyszerűen Dunai királyság. Miért is kedvezne Plon-Plon úr ez új állam feje, ki a Duna melléki népek közül egynek sem ismeri a nyelvét, inkább a magyarnak, mint másnak? Az ó demokratikus elveivel illy királyság össze nem férne. A dunai királyságban lennének magyar, tót, oláh, rác, swáb, kozák, székely, horvát, szász, német, crobot, illyr, rusznyák, serb, bosznyák, bolgár, vindus, örmény és mindenféle vegyes faluk és városok: minden ember egyenlő joggal bírna oly nyelven értekezni eggyik a mással, a mellyen tetczenék, csak a hivatalos

érintkezésben tartoznék minden ember érteni, írni és beszélni a Plon-Plon úr nyelvét is, a mint ezt már a Bach-rendszer, Gleichberechtigung -ja is megadta volt, így kívánván a civilizáció. — Tehát sem Magyarország, sem Magyar-királyság, legfeljebb csak névleg és a hosszas titulus kedvéért mind a lefolyt 11 év alatt, — de még Magyar nemzet sem, mert ez a kiváltságos, historicus fogalom tetemesen akadályozná, a népek mind szélesebb és szélesebb körben terjedő evolúcióját, a democratia mélséges és hullámzó tengerén. — De minthogy illy hullámzó néptengert egyedül csak Neptun bírna hatalmában tartani, Plon-Plon úrnak pedig legalább 500,000 veres nadrágos, pion-pionra lenne szüksége, hogy magának engedelmisséget szerezzen, a mire még nem tudom honnan venné a piczult — mert mi Dunai népek egy általában nem szeretünk sokat fizetni — tehát még is valami más természetesebb alaku és alapu csoportulatokból kellene össze állani az új királyságnak; minél fogva aztán éppen ön kénteségénél fogva lenne feleslegesség a központosított állam erő. És itt elvégre is megint csak a különféle nép fajok apró csoportjaira jönnénk vissza, melyekből, minden kis folt a birodalom térképén egy kis államot alkotna, ha az emberek angyalok volnának, és a nagy hal a kicsinyt elnyelni soha sem szeretne volna. — Ezen új alakulásoknak már vehettük észre egy kis

előjelét. A magyar hírlapokban olvassuk egy Bácskai rácznak azon semmi egyéb mind az ő appetitusával indokolt javaslatát, miszerint Horvát és Tótország csatlakoznának hozzájuk a Serb vajdaságban, és ők együtt alkotnának egy politikai testet, melynek országgyűlése a magyaréval egyen jogu lenne. Illyen ohajtás és indítvány most nyilatkozik, a *pragmatica sanctio* helyreálított uralma alatt, — hát akkor mit várhatnánk, ha a Dunai királyságban már elve szerint elolvadt volna a magyar szent korona?!

A bevett gyakorlat szerint egyetemes népszavazat döntvén el az állam sorsát, — mi lenne Erdélyből? —

Magyarország keleti részéből és a bánóság egy részéből? — A roman egyesült fejedelemség *appendite*, és örökké álmodott de soha nem teljesült *Daco*, — Rumania kiegészítője. — De erről még lesz egy szóm. És most, mivel a humor is elhagyott, a mi a tárgy képzelensége miatt akaratom ellen ragadott vala el, csak azt kérdem még: lehet e jóra való komoly ember, habár a fiatalság hevében is, ki üres szók és ábrándos kecsegtetésekért mellyek sok veszedelemmel járhatnának, kész lenne egy pillanatig is odaadni, csak azt is a mit már bizonyosan birunk, u. m. régi megyei szerkezetünket, szabadságunk és nemzetiségünk legbiztosabb palladiumát, országgyűlésünket

azon hatás körrel, melly minket jogosan megillet, az inaugurale diplomát és Magyar hazánknak a *pragmatica sanctio* szerinti épségét?

VI.

A hirlapokból mindenki olvassa a nagy hadi készületeket, melyeket a végre tesznek, olasz — sőt francia országban is, hogy nem sokára, már tavasszal végre hajtják a nagy európai forodalmi átalakulását. — 'Smint-hogy a nyilvánosság közlönyei ezen hirekes könnyen belátható okokból, oly mártásban tálalják fel az olvasónak, hogy az mindent elhinni kénytelen, ha csak szokatlan politikai bölcseséggel felruházva nincs; nem tehetem hogy egy pár perczet velök is el ne mulassak.

Garibaldi felé fordulnak epedő várakozással minden forodalmi szenvedélyek, a ki a nagyobb részt keringő németekből álló magyar legio zászlójának felszentelésekor kötelezte magát, hogy midön a pillanat elérkezik, a magyar mellett fog lobogni az olasz zászló; mert a két ügy egy, 's még esküvet is erősítette. hogy ígérését el nem feledi.

Ez oly sietős dologra nézve, hogy érette még Vencze felszabadítását is hátra haggya, és azt hazánkból akarja kivívni. Én ezt nagyon természetesnek látom.

Ha Garibaldianak sikerülne Magyarországot lángbo borítani úgy, hogy Austria minden erejét annak oltására lenne kénytelen fordítani, akkor neki nagyobb részt miszednök ki a Velencei gesztenyét a parázból; a mi bizzonnyára nagyobb feladás mint Siciliát és Nápolyt az erősebb várain kívül meghódítani. Hanem ezen vállalat sikere, még illy pusztá feltevés mellett is, nagyon kétes lenne, mert Velenczét három száz ember védi 's ezen kívül hazánk is ellégé fedezve van foradalmas ki — vagy betörések ellen, a mint szemekkel láthatjuk. — Nem is emlékszem én hazánkban ily vállalatnak valami szerencsés historiai előzményére. Ellenben Szciziliában, a mely elejétől fogva nagy zsarnokság és nagy szabadság között fetrengett, az ilyen marsalai féle kiszállás nem új dolog. Timoleon a Corinth hegyi, nem kisebb ember mind Garibaldi, — ő nem 1080 ut — magával hanem egyedül szalott ki Syracusában és rövid idő alatt az egész szigetet felszabadította Dionysius és a Carthagoiak járma alol. De Szcizilia tárt kapu az egész világnak minden oldalról; Magyar országhoz férni igen bajos. Fiuménál vagy más part vidéki helyen próbálj kiszállani? A Loriga ut 28 mér földnyi sivatagát egy maroknyi vitéz sereg meg védheti egy egész had ellen. A fekete hegyeket veszi segédül és kalanzut? Ezek rabolva szoktak járni és a határszéli fegyveres néptől véres fejjet fog-

nak vissza üzetni. A Serbeket? Ezek mindig új országot keresnek, hazánk csiros földén: Nem fogjuk szívesen látni. A havas alföldi új fejedelmet vitéz, harcokban edzett seregével? Ah, ez a legújabb megálított terv! Erre egy historia jut eszembe, a melyet ugyan minden olvasóm ismer, de azért csak mégis emlékeztetnem kell reá, mert olyan, mint ha most akarna történni.

Báthory Zsigmond unszolására öccse András a jámbor bibornok vette volt át (1599) Erdély fejedelmi palczáját. Ekkor havas alföldének ura Mihály vajda volt, a Románok legünnepeltebb hőse, a ki Erdély birtokára vágott. Mikor Sennyey Pangrácz a bibornok követe, ura trónja jutását jelentette a Vajdának, ezt éppen a hódításra szánt sereg szervezésével találta elfoglalva. Mihály arra fogta, hogy a török ellen készül, és a fejedelmnek kezesül feleségét és fiát ajánlotta 's hozzá ezen öt különösen jellemző esküt tette: „Oly inségre „jussak, hogy saját feleségem husát enni és saját fiam „vérét inni legyek kéntelen, ha valamit Erdély ellen forralok!“

A bibornok hitt és megengedte neki hogy a tervelt hódításra éppen Erdélyben a Szászokkal készítesse a hadiszereket. Rudolf császártól is pénzt kért az álitott Török elleni háborura és azzal hadisereget táborzott

Erdély ellen; a Töröktől ugyan nem titkolta Erdély ellen indulását, de annak a Török részére így ekezett színt adni. A jámbor bibornok kéri hadiseregét, hogy az országot békével és jó renddel boldogítsa, más adókkal ne sanyargassa, szétozlatta; Mihály pedig beütött a védtelen szorosokon, az ugy nevezett Primori rendet maig is gyűlölő 's a hagyományos elnyomásért boszut állani mindig kész köz székelységet maga részére csabította, az ország Oláh népessége önként hozzá állott, és ő Erdélynek ura lett. A historia borzad leírni az iszonyatosságokat, mellyekkel rövid ideig tartott uraságát gyakorolta, míg Basta neki is illő igazságot szolgáltatott. — Az ő jellemzésére csak még azt jegyezzük meg róla, hogy Erdély birtokában megerősítését Rudolf császártól azon jog czímnél fogva követelte, mert annak meg szerzése neki sok pénzébe és fáradságába került.

A historia az élet mestere és jó annak tanításait, kivált az ollyannak szívére venni, ki mint bizonyos magyar mágnás a Kolosvári utobbi Muzeum gyűlési lakomán a fellegek megül reménli a szabadság napját és nem akarja feláldozni alkotmányos morzsáért a jövőt — a miről bizonynyára még álomképpen sem tudna számot adni. — Azt hisszük, hogy a hazájuk érdekes történeteiben sokkal jártasabb honfitársai nem

fogják inkább követni az ő tanácsát, mint az éppen oly derék katona, mint rossz kormányzó, hős Garibaldiét, ki rövid dictátorsága alatt Szicília belügyeit maguk az ő higgatabb barátai vallomása szerint, kigázolhatatlan zavarba hozta, 's a ki hasonló lakoma alkalmával, pohár között teljes bizalmát fejezti ki, hogy Magyarország ép oly keveset fog törödni a neki ajánlott alkotmánnyal, mint Nápoly a Bourbon félével. — A miben természetesen nagyon meg fog csalatkozni a candid hős, mert a nápolyi király alkotmányát azért nem fogadták el a déli olaszok, hogy igen sokat ígért és nem hittek neki; midőn ellenben az austriai császár adományát azért nem akarjuk mi elfogadni mivel igen keveset ígér, és azért nem is kételkedünk rajta, hogy azt örömezt meg tartja; de mivel tetteleg gyakorlatába tere alkotmányunk lényeges és régi, nem heveny érzett intézeteinek, azért reméljük, hogy a mit egy előre idomosnak nem tartott, II^{ik} Ferencz modjára oda lökni, azt érett megfontolás és kölcsönös alkudozások útján lassanként és a belháború iszonyatosságai nélkül fogjuk kivívni. És azért nagyon fog csalatkozni a candid hős és bajnok társai, ha azt hiszik, hogy mi azon szerencséért, hogy mint a két Szicíliai Királyságnak, nekünk is más urat adjon, a kinek még keményebben kelljen fonyatni az uralkodó pálczát, mint az előbbinek, ha egységes olasz ország

uraságát fen akarja tartani, püföltetni foguk magunkat.

Azonban ne aggódjanak erdélyi testvéreink. Cusa fejedelem, nem a vad Mihály vajda, hadiserege is még most tanulja a francia commandót, a Székelyek sem állanak most hozzá, hanem kiverik, ha bejö és az Erdélyi szorosok sincsenek most oly elhanyagolt védelmi állapotban, mint ez előtt 260 évvel.

VII.

Hátra van még hogy azon reményekről is szólják, mellyeket a Francziák császárába vet Europa minden elégiületleinek nagy sokasága, a mellyben mi Magyarok is még csak az imént majd mindjában benne találók magunkat.

Ha ezen remények ész természetűek, a III^{ik} Napoleonéival, akkor bizonyára zöldelni fognak egy ideig, a míg tudniillik az ő keze is szabad lesz, hanem, akkor terméketlen földbe hullottak és gyümölcsözni nem fognak.

Lehet e III^{ik} Napoleonak célja és feladása mint a foradalmi öztön magát át látja, a világ minden népeit à la Garibaldi felszabadítani, vagy csak az ezen ürügy

alatt előidézendő izgalmak által ellenségeit elriasztani és érdekeinek kedvezőbb körülményeket alakítani?

A politikus a tényekből és a helyzetek szükségességéből meríti okoskodásainak alapját és a historia tanításaival világosítja meg azokat. Mit következtethetünk ez úton III^{ik} Napoleonról? Ő egy hitszegő állam csíny által, erőszak segélyével jutott a főhatalom pálczára és legközelebbi időig csak az által is tarthatta fen magát rajta. De mivel, ez az állam erőt oly nagy feszültségben tartja, hogy azt csak kivételes állapotnak lehet tekinteni, arra pedig egy thront állandóan alapítani nem lehet; természetesebb alapot, a köz megegyezést kellett keresnie. A 6 millió votumban azért nem lehetett meg nyugodnia, mert a nemzet értelműsege abba nem volt foglalva, sőt ellenében állott. Ezt kellett tehát megnyernie nagy szolgálatok által, miket ha nem is a nemzeti jóllét, de legalább a nemzeti büszkeség kielégítésére gondolt ki. Így támadt az oriási harcz keleten, és az olasz háború taval. Amaval Europa előtt állította helyre Francia ország lehanyatlott tekintélyét, ezzel Austria ellenmondás nélküli befolyását akarta kiszorítani Olaszországból és helyébe Francia országét állítani. — Ő egy szövetséges erőtelenséget akart Italiában, a mint a Villa-Frankai pontokban körvonalozta volt, a melly az ő oltalmára és támogatására

egyeneslenségei eligazitására mindig rászoruljon; apró hajóhadai pedig, az ő szolgálatára, mikor kell, készen álljanak, — a melyből tehát ő az ő földköri tengerén álitott uralkodásához erőt és támaszt nem pedig akadályt meritsen. Csak Lombardo - Venetiát akarta ő Victor Emanuelnek megszerezni, soha többet; ezért küldötte Napoleon herceget is a háború folytán Toskánán keresztül, hogy ha az ott magának pártot és az Etruriai királyságot megejteni tudná.

De az egységes eszmék már erőt vettek volt a Florenczieken, sem ő, sem ügynöke herceg Poniatovszky nem találtak semmi részvétre, és a csalatkozott herceg remény és dicsőség nélkül lesütött fővel érkezett az elmult utközet helyére Solferinóhoz.

A csalatkozott bátyya is azonnal megálitotta diadalának szekerét és béke ajánlatokkal lepte meg az azokat éppen nem várt Austriai császárt. Ezen természetes indokokban találja magyarázatát a francia császárnak azóta követett, következetlennek, ingadozónak és ki-magyarázhatlannak látszó politikája. Neki az olasz programmban bevallott népszabadító szerepét kell játszani akkor, mikor dynastiája és Francia ország érdekeit mindenek felett kell szemei előtt tartani.

Mar pedig hogy miként tekintik Francia országban az egységes Itáliát, azt csak a minap fejezé ki elég

világosan Lamartine: mint Francia nem találom hazafiasnak, hogy Francia ország Kapujában, melly ellen-ségektől van környezve, egy 30millióból álló birodalmat alapítanak, mellyet Anglia támogat.

De ezen birodalom állandóságát nem hiszik a politikusok, mert Olaszország egységes soha sem volt, kivéve a Római imperátorok vas pálczájának korát, és így felteszik, hogy Piemont szerencsés királyának is a parlamentarizmus helyébe csak hamar a vas pálczaét kell tenni, a mi megint nem sokára a szétbomlást fogja maga utain vonni, — és ekkép III^{ik} Napoleonnak is van reménye, hogy Nápolyban még lehet helyeháza valamelyik tagjának, mi által mint dinasztiaja, mind pedig az újra megpróbálandó olasz szövetség által, Francia ország érdekének elég lesz téve.

De miért nem hagyja hát őket magokra? Miért készül folyvást háborura? Azért, mert az olasz egyesülési árnak ellent nem állhatván tudja, hogy ez előbb utobb bele fog ütközni a vár négyszögbe, és ott szét fog locsanni, 's ha ekkor Austriának ellent nem áll, ez ismét ura lesz egész olasz országnak 's ezt meg az ő és Francia ország érdekei nem tűrhetik el.

Mintthogy továbbá III^{ik} Napoleon hatalmának eredete nem alapul az Európai szerződések szokásos népjogán, érdekében áll az is, hogy ezt az egész ügy

nevezett közti jogot megdöntse és minél több, az övéhez hasonló eredetű uralmat alapítson, a mellyek vele természetes szövetségben álljanak: innen a törekvései kelet irányában, Németországon és szövetsége a Dunamelléki forradalmiakkal.

Ö nem bánná ha ezek mind annyi apró, erőtelen görög, szláv királyságot és Budapesten valamely névtelen polyglott birodalom székét állítanak fel. De, édes olvasóm, azon 3 millióból, mit a tavaly áldozott e célra, és azon 6 millióból, mellyet most subventionálja a forradalom matadorait, ezek még csak egy legiót tudnak összeállítani, melynek csak a neve magyar, a legénysége nagy részt német. Evvel egy birodalmat alkotni nehéz lesz, kivált mikor nekünk már hála Istennek valóságos törvény es hazánk van és alkotmányunk — a régi, nem valami új szappany buboréknak — helyreállítására, igen közel kilátásban van.

VIII.

Nem új dolog az hogy Franciaország a magyar ügyekbe belemártotta — a kicsiny ujját. Első Napoleon, tudjuk, holly eleinket, midőn győzelmes seregével hazánk határain állott, (1805) király választásra szólította volt fel. — Mekkora bölcsesség vezérelte őket, midőn a

lázítás előtt bedugták füleiket, megmutatta a következés: a Lengyelek mint hű darabontzai követték a hódítót minden kalandjaiban 's még csak egy kis varsai királyságot sem tudtak több nyerni és ha nyernek — mit érnek vele?

A koloss összedült és mindent a mi hozzá volt támaszkodva, romjai alá temetett. A mi törvényes állásunk biztosabb volt I^o Napoleon hatalmánál, mert nimdaddig erősen és ingadozás nélkül állott, még 1848 ban a Párizsból indult foradalom szélvészének nem eresztettük a nemzeti hajóvitorláit.

A mult század minden felkelést próbáji, az utolsó Rákoczyé, Tökölyé, a Zrinyi és Frangepáné, XIV^{ik} Lajos pártfogása és igen vékony subsidiumainak örvendettek. — A nagyra vágyó király mindig háborúban volt Austriával és ez tudott igen gyakran okotadni arra, hogy hazánkban elégyetlenség tenyészik, a mit amaz igyekezett a maga hasznára és ellenfelének zaklatására fordítani. Ne hogy azonban azt képzelje az olvasó, hogy eként Franczia ország Austria ellenében mindig a liberalis eszméket képviselte, és hogy az autocrata XIV^{ik} Lajos éppen Magyarország java és szabadságáért szitogatta és pártfogolta az elégyetlenekeket, mint most a nem külömben autocrata III^{ik} Napoleon a menekülteket, — még csak egy pár adattal szolgálok a mi, mint nem

igen ismeretes tán mégis fogja lepni az olvasót. A legnagyobb csapást a melly valaha nemzetünket és hazánkat érte, a Mohácsi veszedelmet, Franciaország küldötte reánk. Iő Ferencz, a lovagias Francia király is, mint utódai folyvást háborut viselt az Austriai házzal. 1525 ben Paviánál nem csak iszonyu kudarczot vallott, hanem maga is fogságba eselt. A Madridban raboskodó szerencsétlen király azon törte fejét, miképen vessen gátot, az akkor Europa nagyobb részét (Spanyol-Olasz, Németországot és Austriát) biró Austrai ház hatalmának és szeme önkéntesen a világ másik nagy hatalmain, a félholdon, állott meg. A regényi nő Savoyai Louisa, mindigárt a Paviai ütközet utain követet küldött segélyért II Solimanhoz, a király pecsétes gyűrűjével, de a Bosniai pasa azt kísérőivel együtt leölette. Az év végén egy más követ — éppen hazánk fia! — Frangepán János szerencsésen megérkezelt Stambulba és a Francia királynak igen alázatos levelét nyújtotta át a Sultánnak, melynek tartalmát a török historikus Solakrade lényegesen így adá elő:

„A nagy padisah támadja meg a magyar Királyt (II Lajost) és tegye tönkre; mi meg a Spanyol királyt. A spanyol király V Károly egyszersmind római és német császár volt, 's az austriai herczegség, hol már öcscse I Ferdinánd uralkodott az ő feuduma. Már akkor a

belvillongásokba süllyett Magyarországot — főleg a családi szerződéseknél fogva — úgy tekintették, mint Austria örökét és Nemetország függelékét, támadjuk meg és vissza adjuk a kölcsönny. Könyörgünk és óhajtjuk, hogy a világ nagy császára legyen oly kegyes, utasítsa vissza a gögöst (V Károlyt) ki már előbb kereste volt Soliman szövetségét, a ki neki természetes ellene volt, és mi ezentúl köteles szolgája leszünk a nagy császárnak, a század urának.“ Soliman az I Ferencz követét 1525 ik December 6 án fogadta, és egy Velenzei követ mint szemtanu bizonyága szerint addig halatlan kitüntetéssel, — és gazdagon meg ajándékozván, egy török historikus szerint egészen felindulva ígerte meg, hogy a Spanyol Királyt megtámadja és Magyarországra beüt. — A sultan válasza, mellözve a pompázó bevezetést, így hangzott:

„Teneked Ferencz, a ki Francia ország királya vagy. —

„Egy levelet küldöttél az én porzámnak, mely a fejedelmek menhelye, hű ügynököd Frangepán által; némely szóbeli közleményeket is biztá reá; tudósítasz, hogy az ellenség országodat elfoglalta 's te magad is fogságba estél, és te itt menedéket kerestél és segílyt kiszabadításodra. Minden a mit izentél, előtevén terjesztve az én thrónom zsámolyánál, mely a világmene-

déke, az én császári tudományom azt részletesen felkarolta és tökéletesen tudomásul vette. —

„Nem példátlan hogy a császárokat is meg verik és fogságba ejtik. Csak légy bátorsággal és el ne csüggedj. A mi dicső őseink és ragyogó elődeink (kiknek útját Isten világítsa meg!) soha sem szüntek háborúzni, hogy az ellenséget vissza verjék és országokat hódítsanak. Mi is az ő nyomaikon haladtunk. Mi is minden időben hódítottunk meg tartományokat, erős és hozzá nehezen férhető várakat. Éjjel nappal nyeregben áll a mi lovunk és a mi zablyánk felvan övezve. —

„Könnyítse a jót a magasságos Isten! A micsoda tárgy hoz a te akaratod ragazkodik, legyen teljesülve. s. a. t. (Kell Februar 15^{én} 1526.)“*)

E level után a Sultán csak hamar indult Magyarországra felé, a Mohácsi ütközetre, mellyről az idézett Francia író ezt jegyzi meg:

Annak nagy befolyása volt Europa sorsára, mert itt veszett el a magyar nemzetiség. Hanem I Ferencz épen nem elégedett meg e gyászos eredménnyel, mert a törvényes örökösödnél fogva az éppen az ő halálos ellensége hatalmát találni nevelni. —

*) Lásd bővebben: Th. Lavallée: Histoire de la Turquie. (Paris. A. Dürr 1859.)

Tehát új beütésre unszolta Rincon nevű követő által a Sultánt, a kinek úgy sem volt forróbb vágya, mint hazánk meghódítása. Ezen Rincon eszközlésére küldött volt Zápolya egy püspököt alkudozni I Ferenczhez, a kivel szövetséget is kötött oly föltét alatt, hogy utóda a magyar királyságban a Francia király egyik fia legyen.

Most már nem is magyar, hanem Dunai Királysággal akarnak Párizsból megajándékozni egy demokrata herczeg királyi pálczája alatt, a ki nemzeti historiánkat sz. István Koronájával és 800 ados országgal mint a nivelláló politika legélyebb összeférhetlenségét a Dunai népek egyetemes szavazata által egy óra alatt eldecretáltatná és egy állapotot idézne elő, millyent a józan értelem még felfogni sem bírha t. i. ily ábrándos képtelenségeket végre hajtani, de még csak komolyan megpróbálni is lehetne. —

Napoleon Lajos okosabb ember, hogy sem ily utopiákra komoly reményeket építhetne, de ha akadnak a kik a bizonyos tájékokon neki szükséges zürzavart és elégtelenséget táplálni és előmozdítani képesek, — miért ne dobna ki egy pár milliót a külügyek rovására?

Kétlem azonban, hogy ezentúl oly tartózkodás nélkül induljon politikai kalandokba. Mihelyt a törvényhozó test, parlamenti jogaiba visszalépvén, szabad fogja

kimondhatni, a válasz feliratban véleményét a császári politika felett, azonnal el fog oszlani a búbáj, mely azt hozzá férhetlenségget környezte. Franciaország megelégette már milliárdokat fizetni és legjobb vérét ontani a nagyra vágyok dics-szomjáért; és mihelyt szabadon nyilváníthatja akaratját, azonnal elutasit magától minden kalandot. 1848-ikban ön magáé volt az ország, képviselői az alkotmányozó gyűlésben szabadon rendelkeztek felette, — és nem ott hagyta e magára harczolni Sardiniát, ha terjedkedni akart? Nem utasította ő el a magyarok honvédelmi bizottmány küldöttét gr. T——t biztosítván őt rokon szenvedől, de mint az austriai állam egy részének képviselőjével hivatalos érintkezésbe vele nem hocsájt kozhatván?

III Napoleont is túlszárnyalták már az események; ő sem ön magáé többé. Az olasz mozgalom, ha ideiglenesen is, éppen ellenkező célhoz jutott, mint a hová ő vezetni akarta, az egyesült parlamentaris Italia elkerülhetetlenül parlamentaris Francia országot fog maga után vonni — már ő maga tette meg a kezdeményezést és mihelyt ott az értelmiség magát természeti jogaiba vissza helyezte, felsülnek a kalandos tervek azonnal — mert Francia országnak dicsőssége elég van, — csak nyugalomra van nagy szüksége. És a császár, kinek politikai hajlékonysága minden helyzetben

feltalálja magát, azt fogja mondani: it az idő, hogy tette váljék a régen kimondott szó: l'empire c'est la paix! —

IX.

Mind ezek után azt kérdem tőled nyájás olvasó, ha figyelmeddel eddig kísérni szives voltál, lehet e nekünk csak egy perczig is ingadozni a választás felett, midőn ősi alkotmányunkat kérik tőlünk, azon ősi alkotmányunkat, mely a szabad Britanniaéval egy koru és egy származásu, és mely százszor nehezebb körülmények között a mostoha idők minden viszontagságaival daczolt, annyi és oly hatalmas támadásokat diadalmasan kiállott és ezen utolsó legsúlyosabb megpróbáltatásával is be bizonyította, hogy nekünk ez az egyetlen palladiumunk, valamint az austriai birodalom fenállásának ez az egyetlen biztosító feltétele, — hogy odaadjuk egy spanyol vagy párizsi fellelgvárért, mellynek ha képtelenség nem volna, legelső fellétele a lenne, hogy nemzeti létünkről, historiai fejlődésünkről, visszaemlékezéseinkről, egy szóval mindenről a mi előttünk szent és kegyeletes, azonnal lemondjunk és telhetetlen nagyra vágyóknak áldozatul hozzuk; hogy azon összeköttetést, mely hazánk épségének, nemzeti haladásunknak és alkotmá-

nyos életünknek, valamint Europai hatalmi befolyásunknak is ezentúl legbiztosabb garantiájá lessz midön eddig is csak abban örizhattük meg azokat, a mely felé már maga a természet el nem tiporható törvényei szerint egész oeconomiai és culturai életünk iránylik, — hogy mondom ezen természetes összeköttetést feladjuk egy új ismeretlenért kelet vagy dél felöl, melynek kedvéért a barbarismusba kellene vissza süllyednünk, és a mely felé sem oeconomiai, sem culturai életünk folyamát nem veheti, mert onnan semmit sem várhat és romlásnál, századokon át egyebet nem kapott? — A válaszlás felett ingadozni nem lehet. — És ha 11 évi méltó bosszankodás higgadtságodtól meg fosztott és az én szavam nem volna elég hathatós tégedet a haza java iránt meggyözni — akkor hát tiszteljed és hallgasd meg azon dicsöültünk tanácsát, kinek kétségbe esett halálát csak imént oly méltón ünnepli az egész haza, a ki maga is óriási bosszuságában vaskos könyvet és röpiratokat szórt a megbukott rendszer és ennek fentartói ellen, de tanácsa és pedig jól és éretten megfontolt tanácsa nem volt más mint, hogy az ösi alkotmány helyreállítására egyedüli menedéke Magyarországnak ugymint az Austriai birodalomnak. —

Vajha ne lennének most siketek tanácsára, mint 1847 ben mikor politikai-programm töredéké-

ben oly beható ékesen szólássat es oly hiába intett a
közeledoben volt 1848 ki catástrofától! E lenne a leg-
meltobb tisztelet, a mellyet emlékének tartozunk. —

Dixi et salvavi animam! —

Dr. BALLAGI GEZA

Druck von Otto Wigand in Leipzig

Bei **Otto Rigand**, Verlagsbuchhändler in Leipzig, ist erschienen und in allen Buchhandlungen zu haben:

1792—1813. Deutschlands Erniedrigung durch Napoleon Bonaparte. Ein Spiegelbild für die Gegenwart. Von **F. Steger**. 16. 1860. 10 Ngr.

Deutschland und die Napoleoniden. gr. 8. 1859. 6 Ngr.

Politische Briefe aus Rußland. Von **Michail Pogodin**. Aus der russischen Handschrift übersetzt. 8. 1860. Broschirt 1 Thlr. 6 Ngr.

Der Ultramontanismus in Frankreich und Oesterreich. Ein kirchlich-politischer Tractat von **M. B. Field**. 8. 1860. Broschirt 15 Ngr.

Die Neugestaltung der österreichischen National-Bank. gr. 8. 1860. Broschirt 6 Ngr.

Die Schriftsteller. Das französische Schriftstellerleben. Sittengemälde und Bilder aus unserer Zeit. Deutsch von **E. Homburg**. 2 Bde. 8. 1860. Broschirt 2 Thlr. 10 Ngr.

Fünf Bücher vom Staate. Ein Beitrag zur Organisation der österreichischen Monarchie. Mit besonderem Rückblick auf Ungarn. Von **Colomann Grafen Majláth**. gr. 8. 1860. Preis brosch. 21 Ngr.

Oesterreichs Lage und Hülfsmittel. Denkschrift von **Jsidor Heller**. 8. 1859. 10 Ngr.

Der Friede von Villafranca und die österreichische Monarchie. Von einem Conservativen des Jahres 1848. gr. 8. 1859. 10 Ngr.

Zur Finanzfrage Oesterreichs. gr. 8. 1860. Preis 8 Ngr.

Die Aufgaben Oesterreichs. 8. 1860. Preis 16 Ngr.

Militärische Aphorismen aus Oesterreich. Von einem österreichischen Soldaten. 1860. gr. 8. brosch. 12 Ngr.

Terra incognita. Notizen über Ungarn. Von **Jos. von Dross** und einigen Patrioten. gr. 8. 1860. Preis 1 Thlr.

Aus dem Gefangnisleben. Von Tb. Delckers. 2 Bände.
8. Broschirt 2 Thlr.

Ueber das österreichische Concordat. Vom 18. August 1855
und die kirchlichen Zustände der Evangelischen in Oesterreich.
Von Dr. Heinrich Friedrich Jacobson, ord. Professor der
Rechte zu Königsberg. gr. 8. 1856. Preis 20 Ngr.

Beiträge zur Geschichte des Protestantismus in Ungarn.
Erstes Heft: Kurzer und wahrhafter Bericht von der letzten Verfolgung
der evangelischen Prediger in Ungarn, worin vorgestellt wird ihre Un-
schuld und die schreckliche Bosheit der parteilichen Richter, aus Haß
des Gottesdienstes an ihnen erwiesen. Aus dem Holländischen ins
Deutsche übersetzt.

16. 1860. Brosch. 7 $\frac{1}{2}$ Ngr.

Zweites Heft: Nachrichten über den Zustand der Evangelischen in
Ungarn.

16. 1860. Brosch. 12 Ngr.

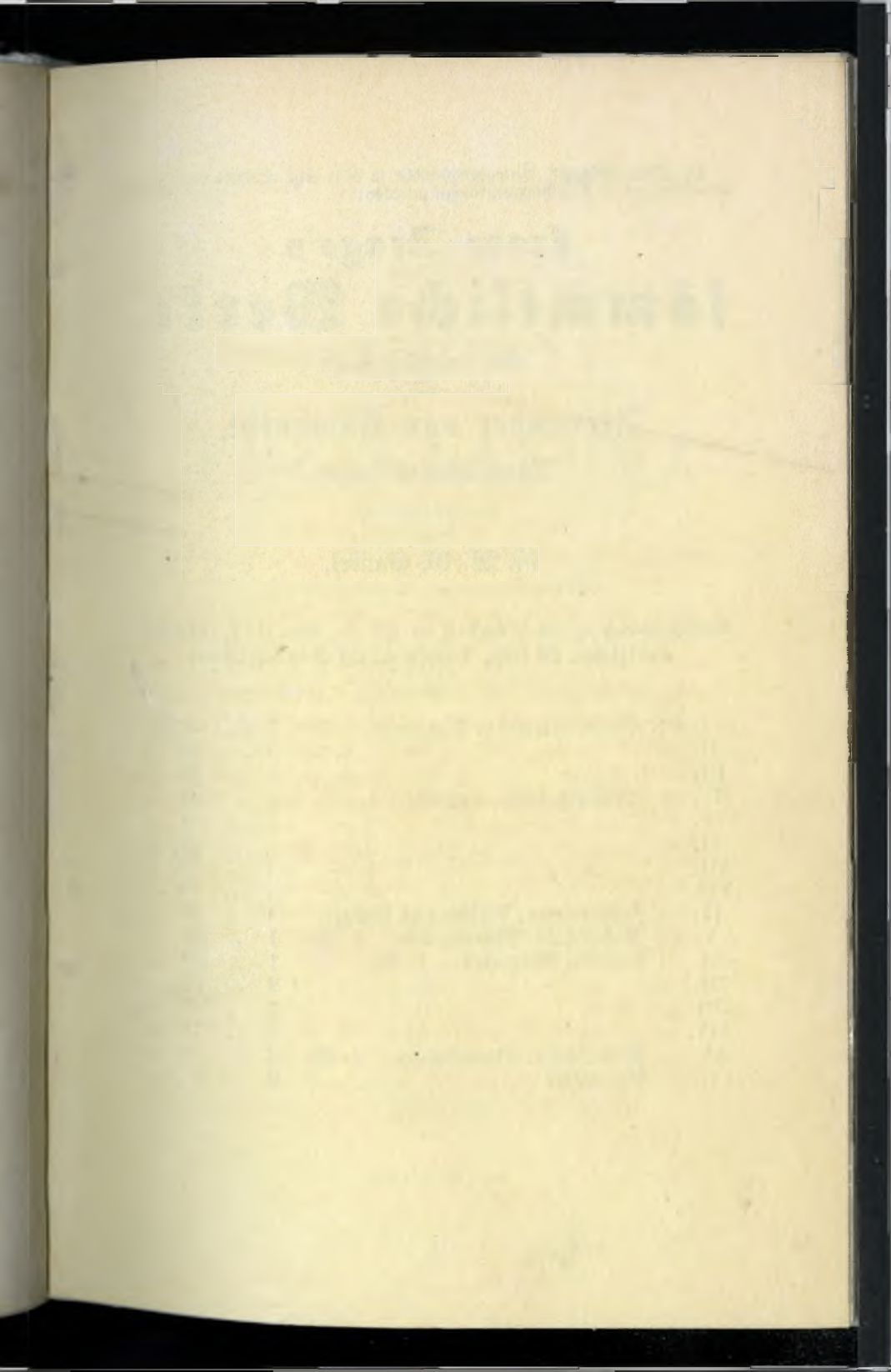
Römische Rache! Die Excommunication. 1860. gr. 8.
brosch. Preis 5 Ngr.

Rom, wie es ist oder Sitten, Gebräuche, Ceremonien,
Religion und Regierung in Rom. Aus dem Französischen des
Santo Domingo. Vierte Auflage. 8. 1860. 21 Ngr.

Edgard Mortara. Den Israeliten des 19. Jahrhunderts,
den Vätern und Müttern aller Nationen und aller Religionen
gewidmet. 8. 1860. Geheftet, Preis 4 Ngr.

Die Märtyrer unter den Naturforschern. Ein Vortrag
zu Gunsten der Humboldt-Stiftung gehalten zu Stettin am
7. Febr. Vom Prof. Dr. Emsmann. 8. Geh. 5 Ngr.

Türkische Rede nach besonderen Quellen. Ueber den Ab-
lauf der Orientalischen Angelegenheit um die Mitte des 19.
Jahrhunderts. Mit einem Anhang, enthaltend den Friedens-
vertrag vom 30. März 1856 nebst Erläuterungen. gr. 8. 1857.
Brosch. 25 Ngr.



Bei **Otto Wigand**, Verlagsbuchhändler in Leipzig, ist soeben vollständig erschienen und in allen Buchhandlungen zu haben:

Franz Arago's sä m m t l i c h e W e r k e .

Mit einer Einleitung

von

Alexander von Humboldt.

Deutsche Original-Ausgabe.

Herausgegeben

von

Dr. W. G. Hankel,

ord. Professor der Physik an der Universität Leipzig.

**Vollständig in 16 Bänden in gr. 8. mit 347 eingedr.
Holzschn. 19 lith. Tafeln u. 22 Stahlstichen.**

I. Bd.	Gedächtnisreden u. Biographien	1. Bd.	1	Thlr. 20 Ngr.
II. —	—	2. —	1	25 "
III. —	—	3. —	1	20 "
IV. —	Wissenschaftliche Aufsätze.	1. Bd.	1	25 "
V. —	—	2. —	1	25 "
VI. —	—	3. —	1	25 "
VII. —	—	4. —	1	20 "
VIII. —	—	5. —	1	25 "
IX. —	Instructionen, Berichte und Aufsätze.		1	20 "
X. —	Wissenschaftl. Abhandlungen.	1. Bd.	1	20 "
XI. —	Populäre Astronomie.	1. Bd.	1	25 "
XII. —	—	2. —	2	10 "
XIII. —	—	3. —	2	— "
XIV. —	—	4. —	2	15 "
XV. —	Wissenschaftl. Abhandlungen.	2. Bd.	2	— "
XVI. —	Vermischtes		2	— "

